

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-АГРОТЕХНІКІВ В АГРАРНИХ КОЛЕДЖАХ

УДК 378:004

*Наталія Погоріла, викладач, завідувач відділення ВСП Городищенський коледж
Уманського національного університету садівництва*

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-АГРОТЕХНІКІВ В АГРАРНИХ КОЛЕДЖАХ

У статті чітко прослідковується актуальність визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності студентів-агротехніків. Слід зазначити, що без виявлення змісту цих понять неможливо зробити експериментальну перевірку ефективності впровадження педагогічних умов та моделі формування професійної компетентності майбутніх агротехніків у аграрних коледжах напряму підготовки 6.090101 "Агрономія" спеціальності 5.09010103 "Виробництво і переробка продукції рослинництва".

Ключові слова: критерії, показники, рівні, професійна компетентність, компетентність.
Табл. 1. Літ. 12.

*Наталья Погорелая, преподаватель, заведующий отделением ВСП Городищенский колледж
Уманского национального университета садоводства*

КРИТЕРИИ, ПОКАЗАТЕЛИ И УРОВНИ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ-АГРОТЕХНИКОВ В АГРАРНЫХ КОЛЛЕДЖАХ

В статье четко прослеживается актуальность определения критериев, показателей и уровней сформированности профессиональной компетентности студентов-агротехников. Следует отметить, что без выявления содержания этих понятий невозможно сделать экспериментальную проверку эффективности внедрения педагогических условий и модели формирования профессиональной компетентности будущих агротехников в аграрных колледжах направление подготовки 6.090101 "Агрономия" специальности 5.09010103 "Производство и переработка продукции растениеводства".

Ключевые слова: критерии, показатели, уровни, профессиональная компетентность, компетентность.

*Natalia Pohorila, Lecturer, Head of Department Horodyshe College
Uman National University of Horticulture*

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS IN AGRICULTURAL COLLEGES AGRICULTURAL TECHNOLOGY

Article evident urgency definition of criteria, indicators and levels of professional competence of students-farming. It should be noted that without identifying the content of these concepts can not do experimental verification of effectiveness of the implementation model and pedagogical conditions of formation of professional competence of agricultural technology in agricultural colleges training direction 6.090101 "Agronomics" specialty 5.09010103 "Production and processing of crop production".

Keywords: criteria, indicators, levels, professional competence, competence.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми слід зазначити, що в науковій літературі проблема формування професійної компетентності майбутніх агротехніків в аграрних коледжах висвітлена недостатньо. Тому формування професійних компетентностей спрямоване на розвиток особистості, формування професійної активності, самостійності та гнучкості, що забезпечуватиме швидке пристосування до змінних умов праці, високий рівень загальної і професійної культури, завдяки якому можливо буде співвіднести свої професійні домагання і пропозиції на ринку праці, сформовану

нестандартність мислення, яка надає вміння розв'язувати нетипові професійні завдання. Проблему професійної компетентності, критеріїв показників та її рівнів досліджують і аналізують В. Слободчиков, Т. Новікова, В. Потопольський, Л. Путляєва, А. Гужій та ін.

Мета статті. Проаналізувавши ряд досліджень і публікацій показати значення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності в аграрних коледжах.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив виявити зміст понять критеріїв, показники, рівні.

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-АГРОТЕХНІКІВ В АГРАРНИХ КОЛЕДЖАХ

Досвід останніх років свідчить про необхідність оцінювання якості набутих студентами знань із системним використанням певних правил, процедур, показників, критеріїв [11, 9]. Розробка показників і критеріїв [5, 57] сприяє реалізації індивідуалізації навчання студентів, що водночас вимагає створення і використання різномірних завдань або тестів для контролю знань студентів, які повинні максимально відповідати здібностям і здатностям студентів, сприяти реалізації міжпредметних зв'язків у процесі навчання.

Так, здебільшого у педагогічній теорії під поняттям “критерії” розуміють об’єктивну ознаку, за допомогою якої здійснюється порівняльна оцінка досліджуваного явища, ступеня розвитку його у різних обстежених осіб [6] або сукупність таких якостей явища, що відображають його суттєві характеристики і саме тому підлягають оцінці [4, 35].

“Український педагогічний словник” визначає критерії (гр. κριτήριον – засіб, переконання, мірило) як показники, що поєднують у собі методи розрахунку, теоретичну модель розподілу і правила рішень про правоподібність нульової або однієї з альтернативних гіпотез [2], тобто критерії – ознака, за якою класифікуються, визначаються, оцінюються явища, дії або діяльність (зокрема, при їх формалізації).

В. Слободчиков розрізняє загальні, спеціальні і особистісні критерії. Загальні критерії дозволяють оцінювати важливість досліджуваного явища з точки зору основних тенденцій, цілей і напрямів розвитку і реформування освіти на різних рівнях її організації, спеціальні – компетентнісність і змістовність його повноти, відповідності нормативним та понятійним вимогам, особистісні – ступінь обґрунтованості моделі щодо можливості її вміння і життєздатності [10].

У розумінні Т. Новікової критеріїв визначається, як ознака, на основі якої відбувається оцінювання, значення або класифікація чогось. Мірило оцінки [8].

В. Потопольський визначає критерії педагогічної технології як основні характеристики і показники, за якими оцінюється педагогічна діяльність: результативність (забезпечення поставленої мети), відтворюваність (можливість використання в змінених умовах), трансляція (можливість передачі досвіду її використання у вигляді знань [7].

Л. Пуляєва визнала критерії як міру змін, які відбуваються в розвитку окремих складових чи особистості в цілому в результаті експериментального навчання та виокремлених

педагогічних умов, за яких визначена гіпотеза відповідає чи не відповідає результатам експерименту [9, 37].

Слід зазначити, що процес формування професійної компетентності є циклічним, розвивається за спіралеподібною траєкторією, тому з’ясування відповідних педагогічних методів узгоджується з кінцевими або проміжними результатами. На цій основі процес формування професійної компетентності має постійно коригуватися з урахуванням інформації про його окремі компоненти. До кожного критерію добиралися такі показники, які можна було б легко і швидко зареєструвати. Реєстрація виявлених показників у процесі дослідження вимагала організації спеціальних засобів для спостереження за їх змінами та уточнення змісту окремих показників. Адже крім відбору показників, необхідне встановлення певної залежності між фактичними значеннями показників і базовими, або еталонними значеннями [12, 66].

Мотиваційний критерій включає інструментальну й інтегративну складові. Перша передбачає бажання оволодіти фаховими знаннями для певних практичних цілей (щоб знайти високооплачувану роботу, читати відповідну наукову літературу, скласти іспити або отримати підвищення на роботі), включаючи також і негативні фактори (побоювання невдачі тощо). Інтегративна складова забезпечує можливість активної участі в професійній діяльності. До показників мотиваційного критерію віднесено: наявність пізнавально-комунікативних потреб, пізнавального інтересу до фахових знань; наявність внутрішніх мотивів оволодіння практичними вміннями і навичками; бажання підвищувати культурний та інтелектуальний рівень.

Пізнавальний (гносеологічний) критерій характеризує володіння майбутніми техніками фаховими знаннями, однією із складових яких є знання та вміння коректного вживання професійної термінології як складової професійної компетентності. Ця ознака професійної компетентності може вимірюватися за показниками обсягу, якості, дієвості професійних знань.

Діяльнісний критерій відображає здатність фахівця реалізувати професійну діяльність. До його показників належать: вміння вирішувати практичні ситуації; гнучкість виконання професійних операцій; активність у навчальній діяльності.

Кожний критерій розкриває систему показників:

Мотиваційний: наявність пізнавально-

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-АГРОТЕХНІКІВ В АГРАРНИХ КОЛЕДЖАХ

комунікативних потреб, пізнавального інтересу до фахових знань; наявність внутрішніх мотивів оволодіння практичними вміннями і навичками; бажання підвищувати культурний та інтелектуальний рівень.

Пізнавальний (гносеологічний): обсяг професійних знань; якість професійних знань; дієвість професійних знань.

Діяльнісний: вміння вирішувати практичні ситуації; гнучкість виконання професійних операцій; активність у навчальній діяльності.

Для того, щоб реалізувати поставлену мету, є необхідність визначити також і рівні сформованості професійних компетентностей.

Поняття “рівень” має діалектичний характер процесу розвитку, що дозволяє пізнати предмет у всьому різноманітті його властивостей, зв’язків, відносин, і вживається для відображення послідовності, де багато з яких наступних мають більшу ступінь підвищення організації в порівнянні з однією або декількома попередніми [1].

Поняття “рівень” вживається в методичній та психологічній літературі, коли йдеться про оцінку ступеня сформованості або розвитку певного педагогічного явища.

У нормативних документах сучасної системи освіти “рівень” трактується як складову стандарту. ОКХ молодшого спеціаліста напряму підготовки 6.090101 “Агрономія” спеціальності 5.09010103 “Виробництво і переробка продукції рослинництва” рівень професійної діяльності трактується як характеристику професійної діяльності за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов’язків (робіт), що виконує працівник. У сфері праці розрізняють такі рівні професійної діяльності: *стереотипний рівень (рівень використання)* – вміння використовувати налагоджену систему (об’єкт діяльності) під час виконання конкретних задач діяльності, та знання призначення об’єкта і його основних (характерних) властивостей; *операторський рівень* – вміння готувати (налагоджувати) систему і керувати нею під час виконання конкретних задач діяльності та знання принципу (основних особливостей) побудови й принципу дії системи на структурно-функціональному рівні; *експлуатаційний рівень* – вміння під час виконання конкретних задач діяльності тестувати та аналізувати роботу системи з метою виявлення та усунення пошкоджень і знання методів аналізу функціонування системи та методів аналізу, пошуку та усунення пошкоджень; *технологічний рівень* – вміння під час виконання конкретних задач діяльності здійснювати розробку систем,

що відповідають заданим характеристикам (властивостям), і знання методів синтезу та технологій розробки систем та способів їх моделювання; *дослідницький рівень* – вміння проводити дослідження систем із метою перевірки їх відповідності заданим властивостям, вміння вибирати з множини систему, що дозволяє найбільш ефективно вирішувати задачі діяльності, знання методики дослідження систем та методів оцінки ефективності їх застосування під час вирішення конкретних задач діяльності.

Рівень якості вищої освіти – відносна характеристика якості вищої освіти, що ґрунтується на порівнянні значень показників якості, отриманих на підставі діагностичних іспитів випускників вищого навчального закладу, із критеріально-орієнтованим еталоном, що репрезентується стандартом вищої освіти.

У зарубіжній і вітчизняній освіті поняття “рівень” розглядається як показник успішності або неуспішності студентів у вивченні тієї чи іншої навчальної дисципліни, його придатності або непридатності до роботи.

А. Гужій виокремлює чотири рівні сформованості професійної компетентності: а) низький – рецептивно-продуктивний; б) середній – репродуктивний; в) достатній – конструктивно-варіативний; г) високий – творчий [3, 11].

У структурі формування професійних компетентностей майбутніх агротехніків нами виділено чотири взаємопов’язаних рівні: низький (адаптивний); початковий (репродуктивний); середній (достатній); високий (оптимальний).

Для виявлення рівнів сформованості професійної компетентності нами використано такі методики: виявлення й оцінки комунікативних і організаторських схильностей старшокласників (КОС-2) (за Б. Федоришиним та В. Синявським);

Рівень сформованості професійних компетентностей майбутніх агротехніків у нашому випадку визначаємо як шкалу вимірювання досягнутих студентами результатів в оволодінні знаннями, вміннями і їх реальна поведінка в модельованих ситуаціях в аграрному коледжі.

Пропонуємо співвідношення критеріїв і рівнів розвитку професійних компетентностей майбутнього агротехніка (табл. 1.).

Висновки. Отже проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблем підготовки фахівців підтвердив необхідність формування професійних компетентностей на основі спеціально розроблених критеріїв, показників, рівнів. Виявлення вмісту цих понять дає можливість зробити експериментальну перевірку

**КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ-АГРОТЕХНІКІВ В АГРАРНИХ КОЛЕДЖАХ**

Таблиця 1.

**Співвідношення критеріїв і рівнів розвитку професійних компетентностей майбутнього
агротехніка**

Рівні сформованості професійних компетентностей				
Кри- терії	Низький адаптивний	Початковий репродуктивний	Середній достатній	Високий оптимальний
мотиваційний	Недостатньо сформовані мотиви освітньої діяльності, але є бажання професійного розвитку. Мотивація професійного самовдосконалення відсутня, переважають емоції нудьги, сумніву, невпевненості, інколи байдужості і невизначеності. Студент не здатний і не готовий виконувати професійну діяльність, неконкурентно-спроможний, необхідно продовжувати професійну освіту і розвиток.	Рівень професійних знань недостатній для виконання професійної діяльності. Наявність фрагментарних професійних знань. Часткове володіння професійними компетентностями, студент здатний і готовий самостійно, але не ефективно виконувати професійну діяльність, конкурентно-спроможний, можливий перехід на стадію професійної адаптації.	Володіє професійними компетентностями. Зацікавлений, але не завжди готовий до майбутньої професії агронома. Відповідально ставиться до виконання доручень, студент здатний і готовий самостійно і ефективно виконувати домінуючі види професійної діяльності, конкурентно-спроможний, рекомендовано перехід на стадію професійної адаптації, можливий перехід до початку професійної діяльності.	Свідоме ставлення до оволодіння професійними компетентностями; прагнення до набуття професійних знань, умінь і навичок; переважання емоцій захоплення, натхнення, радості, задоволення, бажання діяти і працювати; потреба у досягненні успіху, самореалізації, студент здатний і готовий самостійно і високоефективно виконувати домінуючі види професійної діяльності, конкурентно-спроможний самостійно виконувати всі види професійної діяльності, конкурентно-спроможний.
пізнавальний	Рівень оволодіння професійними компетентностями недостатній для виконання професійної діяльності. Не володіє необхідними вміннями і навичками складання виробничо-технологічної документації.	Відсутність системних професійних знань, знання недостатньо глибокі і повні, певні труднощі викликає самостійне опрацювання професійної літератури. Проблеми у оволодінні професійними компетентностями через недостатній рівень знань.	Володіння досягненням для професійної діяльності обсягом знань, які мають системний характер. Уміння визначити основні ознаки того чи іншого явища або поняття, розуміння комплексного характеру процесів, пов'язаних з формуванням професійних компетентностей.	Системність і структурованість професійних знань, володіння вміннями на основі набутих професійних компетентностей, успішне виконання поставлених завдань професійного спрямування.
діяльнісний	Відсутність уміння вирішування завдання у стандартних ситуаціях, професійні знання застосовуються дуже слабо. Професійні компетентності не застосовуються.	Професійні знання застосовуються епізодично із значними порушеннями логіки їх використання, здатність застосовувати професійні компетентності тільки за зразком.	Активне використання студентами професійних знань, здатність самостійно застосовувати набуті професійні компетентності для вирішення професійно-значущих завдань у знайомій та незнайомій ситуаціях. Готовність до виконання професійних завдань.	Готовність до вирішення нестандартних професійних завдань, уміння використовувати сформовані професійні компетентності для вирішення професійних завдань, самоосвіта, винахідництво, новизна та оригінальність у професійній діяльності.

**КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ-АГРОТЕХНІКІВ В АГРАРНИХ КОЛЕДЖАХ**

ефективності впровадження педагогічних умов та моделі формування професійної компетентності майбутніх агротехніків у аграрних коледжах.

1. Великий тлумачний словник української мови // Укладач і гол. Редактор В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001. – С. 1028.

2. Гончаренко С.У. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі / С.У. Гончаренко, П.М. Олійник, В.К. Федоренко [та ін.]; за ред. С.У. Гончаренка, П.О. Олійника. – К.: Вища школа, 2003. – 323 с.

3. Гуржій А. Методологія критеріїв оцінювання / Л. Гуржій // Освіта України. – 2000. – №44 – 45 (1 листопада). – С. 11.

4. Курило В.С. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні / Д.С. Курило // Педагогіка і психологія. – 1999. – №2. – С. 35 – 39.

5. Окаєлов В. Розробка загальних критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів з дисциплін фундаментального циклу / В. Окаєлов, Л. Шевцов, Є. Мочалін // Вища школа. – 2006. – №3. – С. 57 – 63.

6. Педагогіка / Ю.К. Бабанський [и др.]; под ред. О.К. Бабанського. – М.: Просвещение, 1988. – 478 с.

7. Полонский В.М. Словарь понятий и терминов по образованию и педагогике / В.М. Полонский. – М.: Приобье, 2000. – 53 с.

8. Проектирование и экспертиза инновационной деятельности в образовании. – М.: ЦРСДОД, 2001. – Вып. 12 – 48 с.

9. Путияева Л.В. Современные психолого-педагогические проблемы профессионального обучения / Л.В. Путияева. – М., 1990. – 170 с.

10. Слободчиков В.И. Инновации в образовании: основания и смысл / В.И. Слободчиков // Исследовательская работа школьников: науч. метод и информ. – публицист. журнал. – М.: Народное образование, 2004. – №2. – С. 6 – 18.

11. Стандарти і рекомендації для оцінювання якості у вищих навчальних закладах Європи // Вісник тестування і моніторинг в освіті. – 2007. – №2. – С. 9 – 11.

12. Хотомлянский А.Л. Оценка показателей качества обучения студентов в системе управления качеством подготовки специалистов / А.Л. Хотомлянский, Н.Г. Портянко // Проблемы высшей школы. Совершенствование практической подготовки студентов. – 1983. – К.: Вища школа. – Вып. 50. – С. 66 – 70.

Стаття надійшла до редакції 24.06.2015

“Ідеал національної самостійності в усякім погляді, культурнім і політичним, лежить для нас покі що... поза межами можливого. Та не забуваймо ж, що тисячні стежки, які ведуть до його здійснення, лежать просто-таки під нашими ногами, і що тільки від нашої свідомості того ідеалу, від нашої відданості йому буде залежати, чи ми підемо тими стежками до нього, чи може звернемо на якість інші стежки”.

*Іван Франко
видатний український письменник,
громадський і політичний діяч*

“Людина споконвіку прагне до однієї мети – до щастя. Того щастя вона досягне аж тоді, коли наука і праця зіллються для неї воедино, коли всяка її наука буде корисною працею для суспільства, а всяка праця буде виявом її розвинутої думки, розуму, науки. І народи тільки тоді зможуть досягнути щастя і свободи, коли всі будуть вченими працівниками...”.

*Іван Франко
видатний український письменник,
громадський і політичний діяч*

